

Συνέντευξη του Νίκου Λυγερού στη Μαίρη Τζεβελέκη

Μαίρη: Έχουμε τη χαρά να είναι κοντά μας, εδώ στην Αλεξανδρούπολη, ο κύριος Νίκος Λυγερός, ο οποίος δεν είναι πια καινούριος στην πόλη μας. Είναι αρκετά χρόνια που μας επισκέπτεται. Ο λόγος που είστε εδώ, κύριε Λυγερέ, είναι ότι διδάσκετε στο Πανεπιστήμιο της Θράκης και στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Άρα, ο λόγος που σας φέρνει εδώ, βασικά, είναι αυτός. Ωστόσο, η δραστηριότητά σας δεν περιορίζεται μόνο στη διδασκαλία.

Νίκος: Δουλεύω με τους πρόσφυγες και τις προσφυγές και συνήθως ο εκτιμητής δεν ασχολείται με τους πρόσφυγες, ασχολείται με το κτήμα. Τι να εκτιμήσεις; Πόσο κοινωνικοί είμαστε ή πόσο άνθρωποι; Η εκτίμηση και ο σεβασμός δεν μπορεί να είναι τυπικές έννοιες. Όταν είναι τυπικές έννοιες, είναι μόνο αρχές. Δεν είναι αξίες. Εγώ λειτουργώ μόνο με τις αξίες. Και πιστεύω στους ανθρώπους. Όχι στους θεσμούς.

Μαίρη: Είναι πάρα πολύ τολμηρό αυτό να το βγάζεις προς τα έξω. Αυτή τη στιγμή εγώ νιώθω ότι μας ακούνε δέκα, εκατό, διακόσιοι άνθρωποι.

Νίκος: Ωραία. Ξέρεις, συνήθως δουλεύω για τους ανθρώπους που δεν με ακούνε πια.

Μαίρη: Αν δεν σ' ακούνε, τότε δεν μιλάς για αυτούς.

Νίκος: Αντιθέτως! Όταν ασχολείσαι με τις γενοκτονίες δεν σ' ακούνε, ενώ μιλάς γι' αυτούς. Γιατί κάποιος πρέπει να μιλήσει και γι' αυτούς.

Μαίρη: Υπάρχουν όμως κάποιοι λίγοι που ακούνε. Σε ενδιαφέρουν αυτοί που θα ακούσουν, σωστά;

Νίκος: Ναι. Για το θέμα της γενοκτονίας τι θέλεις να μάθεις;

Μαίρη: Θα σε ρωτούσα γιατί ασχολείσαι, αν δεν είχα καταλάβει. Ωστόσο, θα ήθελα να μεταφέρεις τον λόγο για τον οποίο ασχολείσαι με τις γενοκτονίες, για να καταλάβει και κάποιος ο οποίος δεν ξέρει.

Νίκος: Ασχολούμαι για τον ίδιο λόγο. Στην ουσία, για μένα γενοκτονία είναι ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Όπως ασχολούμαι με την ανθρωπότητα, έπρεπε να ασχοληθώ και με τα εγκλήματα. Δεν έχει νόημα να ασχοληθείς με κάτι που το θεωρείς ζωντανό, όταν ο άλλος το σκοτώνει.

Μαίρη: Και πιστεύω ότι δεν θεωρείς ότι υπάρχει διαγραφή αυτού του εγκλήματος. Δεν ξέρω τι ισχύει στο ποινικό δίκαιο, συνήθως μετά από κάποιο χρονικό διάστημα δεν ασχολούμαστε.

Νίκος: Αλλά εδώ είμαστε στο διεθνές δίκαιο: έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και έγκλημα πολέμου δεν διαγράφεται, δεν παραγράφεται.

Μαίρη: Ωστόσο αυτός ο δρόμος πρέπει να είναι μοναχικός.

Νίκος: Δεν είναι μοναχικός. Χάρη σε μερικούς ανθρώπους ή μάλλον σε πολλά άτομα δεν είναι μοναχικός. Όταν σε συνοδεύουν 353.000 άτομα και 1.5 εκατομμύριο δεν είσαι μόνος. Έχεις πολλές συντροφίες. Μάλλον δυσκολεύεται να θυμηθείς τα ονόματα.

Μαίρη: Αφού είναι τόσα πολλά σίγουρα.

Νίκος: Πού είναι η μοναξιά;

Μαίρη: Ο άνθρωπος δεν είναι το παρόν, δεν μπορούμε να δούμε τα στενά πλαίσια του παρόντος στον άνθρωπο.

Νίκος: Μόνο στα άτομα.

Μαίρη: Συνεπώς, κάνουμε τον διαχωρισμό ανθρώπων και ατόμων.

Νίκος: Σωστά.

Μαίρη: Εφ' όσον μιλάμε για γενοκτονίες, κατατασσόμαστε στους ανθρώπους;

Νίκος: Αλλιώς, δεν θα ασχολούμασταν με τις γενοκτονίες.

Μαίρη: Και θεωρούμε ότι από τη στιγμή που είμαστε άνθρωποι, έχουμε μία διαχρονικότητα.

Νίκος: Δεν θεωρούμε. Είμαστε. Είμαστε κομμάτια χρόνου.

Μαίρη: Ας κοιτάξουμε την ουσία λοιπόν. Άρα, για σένα, για μένα, αυτοί οι 353.000 ή το 1,5 εκατομμύριο είτε σκοτώθηκαν πριν από 100 χρόνια είτε σήμερα...

Νίκος: ... ή αύριο

Μαίρη: Ή αύριο, είναι ακριβώς το ίδιο. Δεν έχει καμία διαφορά.

Νίκος: Ναι.

Μαίρη: Ο πόνος από αυτήν την απώλεια, τη βαρβαρότητα, την εγκληματική πράξη, παραμένει ο ίδιος με το πέρασμα του χρόνου.

Νίκος: Παραμένει ο ίδιος, για να υπάρχει μέλλον. Γιατί κάποιος πρέπει να τον μάθει για να παράγει το μέλλον.

Μαίρη: Άρα, για να ζουν αυτά τα κομμάτια χρόνου μέσα στην πορεία του χρόνου θα πρέπει να υπάρχει κάποιος που να τα ανακαλεί από κάπου;

Νίκος: Απλώς ζουν στη μνήμη μας.

Μαίρη: Άρα, πρέπει να υπάρχει η μνήμη κάποιου.

Νίκος: Ναι, και να αντιστέκεται στη λήθη.

Μαίρη: Αυτά τα κομμάτια χρόνου υπάρχουν. Ωστόσο, αν δεν υπάρξει κάποιος, εσύ, να τα ανακαλείς από τη λήθη, τότε είναι σαν να μην υπάρχουν.

Νίκος: Αυτό είναι το πρόβλημά μας.

Μαίρη: Δηλαδή η ύπαρξη ή η μη ύπαρξη.

Νίκος: Η γενοκτονία υπάρχει, επειδή τη θυμόμαστε.

Μαίρη: Ακριβώς. Αν δεν την θυμόμαστε...

Νίκος: Δεν υπάρχει. Γι' αυτό οι βάρβαροι θέλουν να τις ξεχνάμε. Γιατί, εφόσον τις ξεχνάμε, δεν υπάρχει έγκλημα.

Μαίρη: Για όλα τα πράγματα υπάρχει ένα κίνητρο. Για ένα τέτοιο τραγικό έγκλημα τι κίνητρο θα μπορούσε να υπάρχει;

Νίκος: Καθαρότητα.

Μαίρη: Τίνος;

Νίκος: Ενός λαού.

Μαίρη: Σε βάρος κάποιου άλλου. Ο θάνατός σου, η ζωή μου.

Νίκος: (Καθαρότητα) ενός συστήματος, (θάνατος) ενός ανθρώπου. Το σύστημα θέλει καθαρά πράγματα. Δεν θέλει ανθρώπους. Θέλει πολιτισμό. Δεν θέλει μνήμη. Θέλει χειραγώγηση του παρόντος, για να διαχειρίζεται τη λήθη. Έτσι, είναι όλα καινούρια, όλα καλά.

Μαίρη: Μ' αυτόν τον τρόπο το σύστημα δεν οδηγείται στο μηδέν;

Νίκος: Είναι μόδα το μηδέν.

Μαίρη: Και μετά το μηδέν;

Νίκος: Η κοινωνία παράγει το επόμενο μηδέν. Μια άλλη μόδα...

Μαίρη: Το μηδέν είτε το πολλαπλασιάζουμε είτε το αθροίζουμε πάλι μηδέν παράγει.

Νίκος: Αυτό είναι το καλό για μας, για την ανθρωπότητα. Γιατί δεν μας ενοχλούν στην ουσία.

Μαίρη: Αλλά το μηδέν στην ουσία δεν υπάρχει ποτέ, γιατί δεν έχει πετύχει ποτέ σύστημα να επιβάλει το μηδέν.

Νίκος: Μπορεί να πετύχει, αν το ξεχάσουμε. Άμα ξεχάσουμε τους νεκρούς μας, δεν θα υπάρχουν. Άρα, δεν υπήρξε έγκλημα. Άρα, το μηδέν κυριαρχεί.

Μαίρη: Η μάχη, δηλαδή, είναι μεταξύ ύπαρξης και ανυπαρξίας.

Νίκος: Όχι. Μεταξύ μνήμης και λήθης.

Μαίρη: Εφόσον, όταν επικρατεί η λήθη, είναι σαν να μην υπάρχουν...

Νίκος: Σαν να μην υπάρχουν γι' αυτούς που ξεχνάνε.

Μαίρη: Αν σταματήσουν να υπάρχουν αυτοί που θυμούνται;
Νίκος: Μπορεί να θυμηθούν άλλοι πιο μετά. Τον Vivaldi τον είχαμε ξεχάσει για πολλά χρόνια. Είναι οι ειδικοί που διάβασαν τον Bach που ανακάλυψαν ότι είχε επιρροές από έναν Ιταλό και έψαξαν να βρουν ποιος είναι. Τώρα ακόμα και τα καταστήματα ξέρουν ποιος είναι ο Vivaldi.
Μαίρη: Ναι, έγινε και κάποιο διάστημα της μόδας.
Νίκος: Αυτό είναι επικίνδυνο...
Μαίρη: Αρχίζει και γίνεται επικίνδυνο. Ωστόσο, για να θυμηθούν οι επόμενες γενιές, θα πρέπει να βρουν κάποια στοιχεία.
Νίκος: Γι' αυτό χρειαζόμαστε την αρχαιολογία της μνήμης.
Μαίρη: Τα στοιχεία του παρελθόντος... Κατά συνέπεια, μετά είναι και η αναγκαιότητα ακόμα και αν δεν μπορούσαμε να διατηρήσουμε τη μνήμη, να κρατήσουμε αυτά τα στοιχεία του παρελθόντος, να μπορούμε να τα περάσουμε στους επόμενους.
Νίκος: Ναι. Είναι η κωδικοποίηση τη μνήμης, μέσα στη λήθη. Πρέπει να αφήσουμε στίγματα για τους επόμενους.
Μαίρη: Ακόμα και αν δεν μπορούμε να τα αξιολογήσουμε εμείς σήμερα.
Νίκος: Ειδικά, όταν δεν μπορούμε πια! Δεν επιλέγουμε την κοινωνία. Αλλά επιλέγουμε να ανήκουμε στην ανθρωπότητα.
Μαίρη: Όταν μπορούμε να έχουμε δικαίωμα επιλογής.
Νίκος: Έχουμε πάντα δικαίωμα επιλογής, γιατί η επιλογή είναι αφαίρεση ελευθερίας. Μπορείς πάντα να επιλέγεις αν είσαι ελεύθερος ή όχι. Αυτό έλεγαν οι στωικοί: θεώρησε τον εαυτό σου ως ελεύθερο άνθρωπο ή ως σκλάβο. Όλα εξαρτώνται από σένα.
Μαίρη: Αρκεί να έχεις επίγνωση της δυνατότητας της επιλογής να είσαι ελεύθερος.
Νίκος: Η επιλογή είναι κόστος.
Μαίρη: Και όλα είναι αρκετά κουραστικά.
Νίκος: Γι' αυτό συνήθως επί δικτατορίας δεν σου δίνουν την επιλογή. Κι εσύ νιώθεις χαρούμενος, γιατί δεν έχεις κόστος. Σε καθοδηγούν.
Μαίρη: Και είναι όλα ανώδυνα. Και ουδέτερα.
Νίκος: Και ανούσια.
Μαίρη: Ωστόσο, πάντα υπάρχουν οι ιδιαιτερότητες μέσα στο σύστημα.
Νίκος: Οι ιδιομορφίες.
Μαίρη: Οι ιδιομορφίες, λοιπόν, για να δημιουργούν την αναταραχή.
Νίκος: Δεν υπάρχουν πάντα. Πολύ συχνά πρέπει να τις δημιουργείς.
Μαίρη: Έστω, να βρεθεί αυτός που θα τη δημιουργήσει. Δεν βρίσκεται πάντα όμως.
Νίκος: Αυτό είναι το πρόβλημά μας.
Μαίρη: Και είναι θέμα τύχης, αν θα βρεθεί ή όχι;
Νίκος: Είναι θέμα αναγκαιότητας.
Μαίρη: Η αναγκαιότητα από πού προέρχεται όμως;
Νίκος: Από την τελεολογία...
Μαίρη: Της οντολογίας μας. Αρκεί να μην έχεις άγχος.
Νίκος: Γιατί να έχεις άγχος; Το 1,5 εκατομμύριο έχει πεθάνει.
Μαίρη: Όταν έχεις ένα τόσο μεγάλο φορτίο, δεν σου δημιουργείται αυτή η αγωνία;
Νίκος: Δεν είναι αγωνία. Είναι υπευθυνότητα. Είσαι υπεύθυνος για τους άλλους. Μπροστά σε όλους.
Μαίρη: Από τη στιγμή που έχεις ξεδιαλύνει μέσα σου τι πρέπει να κάνεις, όταν έχεις δρομολογήσει τις ενέργειές σου, μετά φεύγει και η αγωνία και το άγχος.
Νίκος: Αυτό ακριβώς.
Μαίρη: Ίσως η αγωνία και το άγχος είναι μέχρις ότου πάρεις την απόφαση.

Νίκος: Μέχρι να καταλάβεις το πρόβλημα. Αλλά το θέμα δεν είναι μόνο οι νεκροί. Είναι αυτοί που δεν γεννήθηκαν. Δεν μπόρεσαν... Ποιος δεν γεννήθηκε; Η μάζα; Οι άνθρωποι; Συγκεκριμένοι άνθρωποι; Συγκεκριμένοι δημιουργοί; Αυτό είναι που μας απασχολεί.

Μαίρη: Οι απόγονοι του 1,5 εκατομμυρίου Αρμενίων και των άλλων γενοκτονιών τι θα μας έδιναν, τι θα προερχόταν από αυτούς και πόσο θα ωφελούνταν η ανθρωπότητα από αυτούς.

Νίκος: Όλοι αυτοί δεν μπόρεσαν να υποφέρουν για μας.

Μαίρη: Να υποφέρουν; Να δημιουργήσουν για μας.

Νίκος: Είναι το ενδιαμέσο του Ντοστογιέφσκι. Δεν είναι μόνο το Καρτεσιανό.

Μαίρη: Έχει μία απόχρωση συμφέροντος αυτό το πράγμα.

Νίκος: Όχι, δεν είναι συμφέρον. Αντί να έχεις μόνο το σκέφτομαι, άρα υπάρχω, πρέπει να έχεις το σκέφτομαι, άρα υποφέρω, άρα υπάρχω. Αν δεν υποφέρεις, δεν υπάρχεις. Αυτοί δεν μπόρεσαν να υποφέρουν για μας.

Μαίρη: Δεν μπορούμε να πούμε ότι γλίτωσαν το να υποφέρουν;

Νίκος: Γλίτωσαν το κόστος της ζωής, της κοινωνίας της ελευθερίας.

Μαίρη: Και χωρίς να το επιλέξουν οι ίδιοι. Τους το επέβαλαν κάποιοι άλλοι. Ίσως εκεί είναι το ...

Νίκος: ...έγκλημα.

Μαίρη: Τους στέρησανε ο δικαίωμα...

Νίκος: ...του κόστους. Το δικαίωμα του κόστους.

Μαίρη: Αυτό συμβαίνει όταν είσαι ενήλικας: μπορείς και πληρώνεις για κάποια πράγματα.

Νίκος: Αν δεν έχεις κόστος, δεν έχεις αξία. Ενώ, πολλοί κοιτάζουν μόνο την τιμή. Και μάλιστα, συχνά έχουν ανάγκη από ετικέτες.

Μαίρη: Η αξία των πραγμάτων είναι πολύ σχετική.

Νίκος: Όχι, δεν είναι. Η τιμή είναι.

Μαίρη: Εννοούσα την ετικέτα. Ο καθένας μπορεί να βάλει σε οτιδήποτε, όποια ετικέτα θέλει.

Νίκος: Ποια είναι η αξία της Αντιγόνης;

Μαίρη: Της τραγωδίας του Σοφοκλή;

Νίκος: Της κοπέλας.

Μαίρη: Της ηρωίδας.

Νίκος: Ναι. Η τραγωδία είχε μία τιμή. Αγοράστηκε για να παιχτεί. Δεν μίλησα για την τραγωδία.

Μαίρη: Μίλησες για την τιμή της ηρωίδας.

Νίκος: Την τιμή της ουσίας.

Μαίρη: Δεν μπορεί να την εκτιμήσει κανείς. Για κάποιους μπορεί να είναι ελάχιστη και για κάποιους ανεκτίμητη.

Νίκος: Ναι, αλλά υπάρχει πάντοτε το κόστος. Πέθανε γι' αυτό.

Μαίρη: Αυτό είναι από την εσωτερική ανάγκη που έχει ο καθένας...

Νίκος: Γιατί ο καθένας;

Μαίρη: Ο άνθρωπος.

Νίκος: Οι άνθρωποι.

Μαίρη: Ναι. Το «ο καθένας» πήγαινε στους ανθρώπους.

Νίκος: Θα υποθέσουμε αυτό.

Μαίρη: Θα κυριολεκτούμε. Από την εσωτερική ανάγκη που πηγάζει από τον καθένα...

Νίκος: Γιατί να είναι εσωτερική;

Μαίρη: Τι άλλο μπορεί να είναι;

Νίκος: Η ανθρωπότητα είναι εσωτερική ανάγκη;
Μαίρη: Εσωτερική ανάγκη είναι η προσπάθεια του καθενός να ανήκει στην ανθρωπότητα και να έχει συναίσθηση αυτής της επαφής.
Νίκος: Την ψάχνει αυτήν την επαφή ή συνειδητοποιεί ότι υπάρχει;
Μαίρη: Συνειδητοποιεί. Για τους ανθρώπους η γενοκτονία υπάρχει, για τα άτομα δεν υπάρχει.
Νίκος: Τα θύματα είναι άνθρωποι ή άτομα;
Μαίρη: Για μένα είναι άνθρωποι.
Νίκος: Συνεπώς, τους σκότωσαν επειδή ήταν άνθρωποι;
Μαίρη: Όχι. Επειδή τους σκότωσαν, γίνανε άνθρωποι.
Νίκος: Αυτό είναι πιο σωστό.
Μαίρη: Δεν τους άφησαν τα περιθώρια καν να αποδείξουν αν είναι ή αν δεν είναι άνθρωποι. Επομένως, εγώ τους θεωρώ ανθρώπους.
Νίκος: Τους θεωρείς ή έγιναν;
Μαίρη: Έγιναν για μένα.
Νίκος: Άρα, τώρα ξέρεις γιατί ασχολούμαι με γενοκτονίες.
Μαίρη: Επομένως, το δέχεσαι. Έτσι, το κατάλαβα όταν το συζητήσαμε ξανά. Για μένα, δεν είναι μόνο οι κορυφές του τετραγώνου. Σαφώς και τα τέσσερα σημεία ορίζουν το σχήμα και δεν πάω στον κύκλο, γιατί αυτός είναι σχήμα που η περιφέρειά του έχει άπειρα σημεία, ωστόσο έχει άπειρα σημεία και στο εσωτερικό του.
Νίκος: Και το τετράγωνο έχει άπειρα σημεία, σαν περιφέρεια.
Μαίρη: Ωστόσο ορίζεται από τέσσερα. Ενώ ο κύκλος;
Νίκος: Από δύο.
Μαίρη: Σωστά!
Νίκος: Άρα τι; Πρέπει να ασχοληθούμε με τις κορυφές ή όχι; Αυτός που είναι εγκληματίας και δρα κατά της ανθρωπότητας τι προσπαθεί να εξουδετερώσει; Τα άτομα ή τους ανθρώπους;
Μαίρη: Τους ανθρώπους.
Νίκος: Πώς ξέρεις ότι είναι άνθρωποι;
Μαίρη: Δεν το ξέρεις.
Νίκος: Τότε πώς το κάνεις;
Μαίρη: Τους εξαφανίζεις όλους οπότε μέσα στο σύνολο θα εξαφανίσεις και τους ανθρώπους.
Νίκος: Ναι. Το θέμα είναι ο στόχος ήταν οι άνθρωποι ή τα άτομα;
Μαίρη: Οι άνθρωποι.
Νίκος: Δεν είναι αυτό που πίστευες πριν. Οι άνθρωποι είναι τα κρίσιμα σημεία. Πρέπει να προστατέψουμε τα κρίσιμα σημεία.
Μαίρη: Γιατί από αυτά θα κρατήσουμε και θα οριοθετήσουμε την ύπαρξη των υπολοίπων.
Νίκος: Γιατί κατηγορούμε τους εγκληματίες κατά της ανθρωπότητας; Επειδή προσπαθούν συστηματικά να αποδομήσουν αυτό το σύστημα.
Μαίρη: Για να μπορέσουν να το διαλύσουν.
Νίκος: Ναι.
Μαίρη: Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τα ισοπεδώνουμε όλα. Μια ύπαρξη έχει την ίδια σημασία. Την αξία μιας ύπαρξης δεν μπορώ να την ιεραρχίσω.
Νίκος: Γιατί; Άλλο ύπαρξη, άλλο ζωή. Ένα ποτήρι υπάρχει. Δε ζει.
Μαίρη: Μιλάμε για ανθρώπινη ύπαρξη.
Νίκος: Μιλάμε για όντα. Και το ον δεν είναι άνθρωπος. Γίνεσαι άνθρωπος, δεν γεννιέσαι.

- Μαίρη:* Ένα βρέφος νεογέννητο τι είναι;
- Νίκος:* Δεν είναι ακόμα άνθρωπος.
- Μαίρη:* Αλλά είναι εξίσου αποτρόπαιο και απάνθρωπο να σκοτώνεις ένα βρέφος με το να σκοτώνεις έναν Αϊνστάιν.
- Νίκος:* Γιατί όμως είναι εξίσου;
- Μαίρη:* Γιατί θα μπορούσε δυνητικά να γίνει άνθρωπος.
- Νίκος:* Αλλά δεν είναι το ίδιο. Δεν είναι εξίσου.
- Μαίρη:* Οποιοδήποτε άτομο δεν θα μπορούσε να γίνει άνθρωπος;
- Νίκος:* Όχι, γιατί αν κάνεις αυτόν τον μη διαχωρισμό, δεν μπορείς να ξεχωρίσεις τη γενοκτονία από τη σφαγή.
- Μαίρη:* Δεν μπορώ ακόμα να την ξεχωρίσω.
- Νίκος:* Ναι, αλλά ο Ραφαήλ Λέμκιν κατάφερε να τα ξεχωρίσει, χρησιμοποιώντας ένα επιχείρημα που δεν έχεις αποδεχτεί: τα κρίσιμα σημεία.
- Μαίρη:* Εγώ αναβαθμίζω τη σφαγή σε γενοκτονία. Δεν μπορώ να καταλάβω την ειδοποιό διαφορά.
- Νίκος:* Δεν αντιλαμβάνεσαι ότι στην ουσία κάνεις ακριβώς το ίδιο που θέλουν οι εγκληματίες, όταν υποβαθμίζουν μια γενοκτονία σε σφαγή. Γιατί στο τέλος έχεις μια ισότητα. Άρα, μπορεί να θεωρείς ότι παλεύεις για την αναγνώριση και κάνοντας αυτήν την εξίσωση στο τέλος να έχεις αποδείξει ότι δεν υπάρχουν γενοκτονίες γιατί ακολούθησες αυτόν τον συνειρμό.
- Μαίρη:* Εγώ πάω ανάποδα.
- Νίκος:* Ανάποδα ή όχι, αν είναι εξίσωση δεν αλλάζει τίποτα. Εξισώνεις, κατά συνέπεια, ισοπεδώνεις.
- Μαίρη:* Όταν μιλάμε όμως για γενοκτονία των Αρμενίων μιλάμε για το 1,5 εκατομμύριο ψυχών που χάθηκε.
- Νίκος:* Δεν μιλάμε για ψυχές. Δεν έχουμε αυτήν την πρόσβαση. Το θέμα είναι πως αποφάσισε ο Λέμκιν να ονομάσει γενοκτονία κάτι που εσύ θεωρείς ότι είναι μια μεγάλη σφαγή. Γιατί ήθελε να υπάρχει μια διαφοροποίηση. Υπάρχουν διάφορα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Η γενοκτονία είναι μία ειδική περίπτωση.
- Μαίρη:* Μας προτρέπει να σκεφτούμε τι θα είχαμε αν η ανθρωπότητα αν γινόταν γενοκτονία σε διάφορα έθνη και χάναμε... αναφέρει μια σειρά από ονόματα.
- Νίκος:* Ποια ονόματα; Θυμάσαι μερικά;
- Μαίρη:* Αναφέρει τον Αϊνστάιν, τον Σπινόζα, τον Κίρκεργκαρντ, μια σειρά από μουσικούς, φιλοσόφους, τον Πλάτωνα τον Σωκράτη.
- Νίκος:* Άρα, πού το πάει για σένα; Τι θέλει να πει; Είναι μια έμμεση έκφραση ελιτισμού;
- Μαίρη:* Μπορεί να φαίνεται έτσι.
- Νίκος:* Από την κοινωνία.
- Μαίρη:* Ναι. Και εγώ ως μέλος της, που προσπαθεί να ξεφύγει από το κοινωνικό πλαίσιο, η πρώτη μου προσέγγιση μπορεί να είναι αυτή. Ότι κάνει μια ελιτίστικη προσέγγιση του πράγματος.
- Νίκος:* Ας υποθέσουμε ότι είναι μια ελιτίστικη προσέγγιση. Αν αυτή λοιπόν, η προσέγγιση κατάφερε να δημιουργήσει μια έννοια, όπως είναι η γενοκτονία, η οποία αφορά όλη την ανθρωπότητα, κατά πόσο είναι ελιτίστικη; Ενώ αυτή που δεν είναι ελιτίστικη, όπως η δική σου, που καταφέρνει τελικά να αποδείξει ότι μια γενοκτονία είναι μια μεγάλη σφαγή, κατά πόσο ανθρώπινη είναι;
- Μαίρη:* Δεν ξέρω.

Νίκος: Είναι απλό. Δεν είναι. Είσαι κοινωνική γιατί ισοπεδώνεις. Τους έχεις βάλει όλους στην ίδια μοίρα. Ενώ, οι ίδιοι οι εγκληματίες δεν το κάνουν. Γι' αυτό χρησιμοποιούν αυτόν τον συστηματικό τρόπο να εξολοθρεύσουν ένα έθνος.

Μαίρη: Γιατί να μπου σ' αυτόν τον κόπο οι βάρβαροι; Δεν θα μπορούσαν να εντοπίζουν τους ανθρώπους και να...

Νίκος: Αυτό κάνουν. Τους εντοπίζουν αυτούς που υπάρχουν.

Μαίρη: Τότε γιατί να εξολοθρεύσουν και 6 εκατομμύρια Εβραίων και 1.5 εκατομμύριο Αρμενίων αν μπορούσαν να βρουν τους 50, 100, 200 ανθρώπους;

Νίκος: Γιατί πάλι ξέχασες κάτι. Εξολοθρεύουν τους ανθρώπους που υπάρχουν και τους ανθρώπους που θα υπάρξουν.

Μαίρη: Άρα, επειδή δεν ξέρουν από πού θα προκύψει...